

บทที่ 2

แนวความคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน

แนวความคิด

ข้าพเจ้าปรารถนาแสวงหาประสบการณ์ ทางอารมณ์ ขับเคลื่อนใคร่รู้ ใคร่สัมผัสในวิถีชีวิตความเป็นอดีตโดยการสัญจรทางน้ำด้วยเรือ กลับไปสู่เส้นทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการสัญจรของน้ำแม่ปิงนี้อีกครั้ง ประหนึ่งเด็กน้อยคลานกลับคืนสู่ช่องคลอดของ “แม่” ปล่อยและฝากชีวิตสู่ภู่น้ำคร่ำและเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยง(โลก) ในการสัมผัส รับรู้โดยตรงทั้งในด้านจิตใจและร่างกาย บันทึก จดจำเรื่องราว ทัศนียภาพของลำน้ำแม่ปิง สภาพแวดล้อม ระบบนิเวศน์ วิถีชีวิตของคน ชุมชนที่อาศัยริมน้ำปิงในปัจจุบัน โดยเรือพลาสติกอัดโฟมข้างใน ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 3 เดือน (มกราคม-มีนาคม)

แผนการดำเนินงาน

1. หาข้อมูลและแผนที่การเดินทางน้ำแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก
2. ศึกษาข้อมูลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง
3. ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติแม่ปิง
4. จัดหาเรือพลาสติกอัดโฟมคันใน
5. ออกเดินทางจากน้ำแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก
6. เดินทางกลับ และ วิเคราะห์ประสบการณ์
7. สร้างสรรค์ผลงานและจัดแสดงผลงาน

1. หาข้อมูลและแผนที่การเดินทางน้ำแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก

ข้าพเจ้าหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ 3 วิธี ได้แก่

- 1.1 การหาข้อมูลจากเว็บไซต์
- 1.2 การหาข้อมูลจากหนังสือและสิ่งพิมพ์
- 1.3 การหาข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำปิง

1.1 การหาข้อมูลจากเว็บไซต์

ปัจจุบันการหาข้อมูลเป็นเรื่องที่สะดวกและรวดเร็ว เพราะอินเทอร์เน็ต มีการรวบรวมเว็บไซต์ต่างๆ ซึ่งมีเรื่องราวหลากหลาย ข้อมูลพื้นฐานตามเรื่องที่ต้องการทราบ บางเว็บไซต์ให้รายละเอียดมากและชัดเจน ข้าพเจ้าใช้ข้อมูลและค้นคว้าเส้นทางจากเว็บไซต์ของ Google เพื่อนำไปสู่เรื่องของแม่น้ำปิงและแผนที่แม่น้ำปิงใน Google earth แสดงภาพถ่ายทางอากาศ สามารถขยายดูในระยะใกล้ พร้อมบอกระยะทาง สามารถ พิมพ์และเก็บรวมเล่มเป็นคู่มือในการเดินทางตลอดเส้นทาง

เรื่องแม่น้ำปิงมีข้อมูลอีกมากมายในเว็บไซต์อื่นๆ ทั้งของหน่วยงานรัฐ และเอกชน ในเรื่องราวและความสนใจที่แตกต่างกันไปตามหน้าที่และการงานที่รับผิดชอบ เช่น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้า เป็นต้น

1.2 การหาข้อมูลจากหนังสือและสิ่งพิมพ์

ห้องสมุดยังเป็นแหล่งรวบรวมความรู้มากมายในเรื่องแม่น้ำปิงที่ให้รายละเอียดเนื้อหาภาษาไทย ได้มากกว่าเว็บไซต์ ทั้งในเรื่องของงานวิจัย สารคดีการท่องเที่ยว บทความและข่าว รวมถึงสารสนเทศต่างๆ

เนื้อหาสาระบ่งบอก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรน้ำแม่ปิง ผลกระทบ และปัญหาการขาดแคลนน้ำ การประกอบอาชีพริมฝั่งแม่น้ำปิง การเพาะปลูก การเลี้ยงปลาทำนบในกระชัง การเลี้ยงสัตว์ การเพาะเห็ดฟาง การดูดทราย การถมที่รูกล้าเข้ามาในแม่น้ำปิง การเผาและกวาดขยะทิ้งลงแม่น้ำ สภาพปัญหาน้ำเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นในบางช่วงของแม่น้ำที่ถูกกั้นด้วย ระบบฝายหิน หรือฝายกั้นน้ำชลประทาน

1.3 การหาข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำปิง

การฟังจากผู้มีประสบการณ์ตรง นั้นย่อมเป็นการเตรียมตัวที่ดี เพราะเราจะทราบข้อมูล และรายละเอียดได้มากขึ้นและมีข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ เพื่อเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น แตกต่างกันไปออกไปตาม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ยุคสมัย หรืออื่นๆ

2. ศึกษาข้อมูลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างๆทำให้เราเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของแม่น้ำปิงได้ละเอียดมากขึ้น เช่นแม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายหลักและมีแม่น้ำสาขามากมายไหลรวมลงมาที่แม่น้ำปิง เพื่อไหลไปรวมกับแม่น้ำสายอื่นๆ เช่น วัง ยม และน่าน ที่อำเภอปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์รวมเรียกเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลผ่านอีกหลายจังหวัดก่อนเข้ากรุงเทพ และออกสู่ทะเล แม่น้ำปิงยังเป็นเส้นทาง

คมนาคมในอดีตที่สำคัญที่ทำให้คนภาคเหนือได้ทำการติดต่อ ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ก่อนจะมีการสร้างทางรถไฟ และสร้างเขื่อนภูมิพลมาขึ้นกลางลำน้ำในจังหวัดตาก เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า เริ่มแรกเรียกว่าเขื่อนยันฮี และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเขื่อนภูมิพล

3. ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติแมปิง

ข้าพเจ้าติดต่อกับอุทยานแห่งชาติแมปิง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแม่น้ำปิง เพื่อแจ้งให้ทราบถึงการเดินทางพายเรือในแม่น้ำปิง

4. จัดหาเรือพลาสติกอัดโฟมด้านใน

เรือมีความสำคัญในการเดินทางสัญจร ทางน้ำ และรูปแบบของเรือต่างๆย่อมสอดคล้องกับการใช้งาน ในรูปแบบต่างๆ

ข้าพเจ้าได้รับการอนุเคราะห์ จากมูลนิธิทีนา (The land foundation) เป็นเรือพลาสติกสีฟ้าอัดโฟมข้างใน มีน้ำหนักเบาสามารถ ยกและชักดึงผ่านฝายกั้นน้ำได้ ขนาดความยาว และกว้างของเรือสามารถนอนพักผ่อน และบรรทุกสัมภาระเช่น เต็นท์ ถังบรรจุน้ำดื่ม ถูกันน้ำใส่เครื่องนอน เสื้อผ้า และอาหารแห้ง

5. ออกเดินทางจากน้ำแมปิง จังหวัดเชียงใหม่ไปถึงเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก

การเดินทาง เริ่มที่ท่าเรือหางเมงป่อง แม่น้ำปิงยังคงไหลเอื่อยๆ กระแสน้ำไหลมุ่งลงสู่ที่ต่ำ ในบางช่วงที่น้ำไหลเชี่ยวจึงสามารถพายเรือได้โดยไม่ต้องออกแรงมากนัก เพียงต้องฝึกหัดการบังคับใบพายในการปรับเปลี่ยนทิศทาง และจังหวะในการพาย มิเช่นนั้นอาจทำให้เรือหมุนคว้างอยู่กลางสายน้ำหรือพลาดท่าเสียที เรือโคลงเคลง ทำให้ตกน้ำได้ บางที่มีผักตบชวาออกันปกคลุมและบางช่วงแม่น้ำที่ตื้นเขินต้องเดินลากเรือไปตามช่องน้ำเล็กๆ ยก ลาก หรือชักรอก เรือข้ามฝายกั้นน้ำของกรมชลประทาน ที่ทำจากซีเมนต์และเหล็ก ขนาดใหญ่

6. เดินทางกลับ และ วิเคราะห์ประสบการณ์

การเดินทาง ด้วยการพายเรือครั้งนี้ ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ สิบวันไปไม่ถึงเขื่อนภูมิพล แต่ ได้อาศัยในชุมชน ช่วยเหลือชาวบ้าน ในเขตบ้านแพะได้ บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้าง เป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือน และได้เดินทางกลับมามีและหล่อพระพุทธรูป ถวาย เป็นพระประธานเพื่อยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์กลาง ความเคารพ ศรัทธาของชาวพุทธ ทำให้ชุมชนมีความ

สามัคคี การเข้ามีส่วนร่วม ใช้ศิลปะให้เป็นประโยชน์ และมีความสัมพันธ์กับชุมชน แล้วเสร็จในเดือน พฤษภาคม 2553

7. สร้างสรรค์ผลงานและจัดแสดงผลงาน

ในรูปแบบ ศิลปะมัลติมีเดีย (MULTIMEDIA ART) ประกอบด้วย ภาพถ่ายของการบันทึกระหว่าง การแสดงสด Performance art กิจกรรมต่างๆ และเรื่องราวในชุมชน สภาพแวดล้อม ถูกนำมาจัดแสดง เรียงต่อกันเป็นเรื่องราว รูปพระประธานถูกขยายใหญ่ จอทีวีและเครื่องเล่นดีวีดีฉาย วิดีทัศน์เกี่ยวกับบรรยากาศวัดร้างที่ชาวบ้านช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์ ลุงแก้ว ผู้นำชุมชนห้ามไม่ให้เดินทางต่อเพราะความห่วงใยในความปลอดภัย เพราะแม่น้ำปิงในช่วงระหว่างทะเลสาบคอยเต่าไปเขื่อนภูมิพลมีอันตราย เช่น มีการปล้น สัตว์ป่า โขลงช้าง ลมและคลื่นพัดเข้าหาดลิ่งแรง แม่น้ำมีขนาดกว้างใหญ่ เรือพลาสติกสีฟ้า พร้อม ไม้พาย เสื้อชูชีพ และโคมไฟพลังงานแสงอาทิตย์ วางไว้กลางห้องให้คนเกิดมโนภาพและจินตนาการ ไปกับรูปภาพ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพริมแม่น้ำปิง ฝ่ายกั้นน้ำ ผลกระทบในการใช้ทรัพยากร การทิ้งขยะ การถมดินรुक้าแม่น้ำ สมุดบันทึก จัดวางไว้บนโต๊ะให้คนเปิดอ่านระหว่างการเดินทางและแผนที่การพายเรือ มีเรื่องราวของความรู้สึกที่เกิดในบทกวี และจดบันทึกระหว่างการเดินทางรอนแรม ที่ผู้ชมสามารถพลิกดู และอ่านได้ เช่น “ เพลงครวญไผ่ ” และ “ ดุคทราย ” สลับไปกับหน้าแผนที่เส้นทางการเดินทาง

“ เพลงครวญไผ่ ”

ไผ่เยยเจ้าครวญถึงสิ่งใด

อากาศร้อนอบอ้าว

ในตอนกลางวันหรือไรที่ยืนนิ่ง

บัดนี้เสียงเจ้าครวญเศร้า

เจียด ปาด หวังหริศ เรไร

เจ้ายับกิ่งก้าน น้อยใหญ่ เอนไหว

แสงดาวพริบ สลับดาวแสงระยับพราว

เจ้าเอนซ้าย เอียงขวา โงนเงน ไปมา

รับสัมผัสเสียงน้อยใหญ่

หนึ่งหรี สองเร่ง สามผ่อน

กละเกล้าเจ้าเรือนรมย์

อากาศเย็น ฝนพราวพอด ละลมเจ้า

หนึ่งหยดไหลลงกระทบยอด เลื่อนต่ำอาบลำ

เจ้าคงขึ้นกายลงสู่เงาต่อข้างล่าง

เจ้าจึงครวญเพลง รื่นเรริงกัน

ตอนลับตาคน ทุกสิ่ง

ก้านสะบัดไหวแปรทิส เปลี่ยนทาง

แล้วเจ้าก็ผ่อน เสียงโอดครวญ

นึ่ง ๆ นะไฟเอย นอนนะนอนนะไฟ

ดึกแล้ว

ตุ๊กแก ตุ๊กแก ตุ๊กแก ตุ๊กแก แก แก

.....

หรือ “ดูดทราย”

“ก็วันแล้วไม่รู้ ผมลืมวันที่เริ่มขึ้นมابนดิ่ง ก่อนมาถึงพระธาตุ เรือลำเล็กๆของผมลอยมาในลำน้ำแม่ปิง พายจ้วงน้ำเป็นเกลียวน้ำลึกหมุนลงไปก่อนผิวแม่น้ำจะนิ่งเรียบ พายเริ่มบังคับทิศทางหัวเรือได้ดีขึ้น นานครั้งจึงจะกลับมาอีกด้าน

ขอบฟ้าเริ่มทอแสงลอดทะลุผ่านเมฆข้างหน้า เล็ดลอดออกมาเป็นแถบสีส้มๆ เรือพลาสติกสีฟ้า ลอยแทรก เมฆแหวกคลื่นระรอกน้ำเล็กๆบ้าง เมื่อมีเรือยนต์ขนาดเล็กผ่านไป....เสียงรถดักทรายอยู่ฝั่งด้านข้าง..

เรือลำเล็กของชายหาปลาขับเครื่องลงฝั่งตรงข้ามที่อยู่ไกลออกไป เปลี่ยนมาเป็นใช้ไม้พายแหวก ผักตบชวา และ ขยะเหล่านั้นออกจั้งจ้วงพายให้เรือเคลื่อน...

เรือดูดทรายอยู่ที่กลางลำน้ำ โดยมีเชือกผูกโยง จนทำให้กั้นขยะเหล่านั้น ไม่สามารถลอยได้สะดวก”

ภาพร่างของผลงานในพื้นที่จัดแสดง

ภาพบันทึก VDO ระหว่างการเดินทาง

ภาพผลงานในพื้นที่จัดแสดง

ณ. พิพิธภัณฑ์ตราไปรษณีย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพประกอบที่ 2.1 ภาพร่างของผลงานเรื่องเล่าแม่น้ำปิงในพื้นที่จัดแสดง

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอ

พายเรือ — ศิลปะแสดงสด (PERFORMANCE ART)

ศิลปะแสดงสด (PERFORMANCE ART) ศิลปะที่ปรากฏในชื่อนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ในวงการศิลปะนานาชาติ โดยเฉพาะในประเทศตะวันตก คำว่า เพอร์ฟอร์แมนซ์ อาร์ต มีความหมายของคำที่ไม่ชัดเจน ได้เปิดกว้างให้แก่ความเป็นไปได้เอาไว้มาก ศิลปินมักใช้ร่างกายตัวเองเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการสร้างสรรค์ ลีลาท่าทางการเคลื่อนไหว รวมไปถึงการใช้สื่อวัสดุผสมผสานกันในพื้นที่นำเสนอต่อหน้าคนดูแบบสดๆ เกิดขึ้นจากการที่ศิลปินต้องการสื่อสารกับคนดูโดยตรง มีการรวมเอาดนตรี นาฏศิลป์ กวี ละคร และวิดีโอ เข้ามาอยู่ในการแสดงด้วย ในการแสดงบางครั้งก็อาศัยการมีส่วนร่วมของคนดูให้เกิดปฏิสัมพันธ์ เวลาในการแสดงอาจแตกต่างกันไป ในศิลปินบางคนอาจกำหนดเวลาแสดงเพียงไม่กี่นาที บางคนอาจเป็นวัน เดือน ปี หรือนานกว่านั้น บางคนอาจแสดงเดี่ยว หรือกลุ่ม มักไม่มีการเตรียมบท แต่อาจจะวางโครงร่างไว้

ศิลปะแสดงสด เปิดโอกาสให้ศิลปิน “ค้นสด” และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าตามเหตุการณ์ ตามความประสงค์ที่มุ่งไปสู่แนวคิดส่วนตัวเพื่อส่งทอดเรื่องราว มากไปกว่าที่จิตรกรรมและประติมากรรมสามารถทำได้ มีการเก็บบันทึกการแสดงด้วยกล้องถ่ายภาพ กล้องวิดีโอ อุปกรณ์บันทึกเสียง หรือเก็บวัสดุต่างๆที่ใช้แล้วหลังจากจบการแสดง เป็นการบันทึกเหตุการณ์แต่ละครั้ง

ในเอกสารประกอบประเด็นการพูด “อนาคตเพอร์ฟอรั่มแมนส์อาร์ต ในประเทศไทย” โดย จุมพล อภิสุข ศิลปินการแสดงสด ผู้ริเริ่มเทศกาลเอเชียโทเปีย เทศกาลศิลปะแสดงสดนานาชาติ ได้พูดถึง “ศิลปะนอกกรอบ” ไว้ว่า “ผมเชื่อว่าไม่ง่ายนักที่เพอร์ฟอรั่มแมนส์อาร์ต จะลงหลักปักฐานในสถาบันศิลปะในเมืองไทยในเร็ววันนี้ ...มีอาจารย์ท่านหนึ่งสอนศิลปะที่ก้าวหน้าน่าบางคน ถามผมว่า ในการเรียนการสอนเพอร์ฟอรั่มแมนส์อาร์ตในต่างประเทศ เขามีการวัดผลกันอย่างไร ในขณะที่ผมคิดว่า จะสอนนักศึกษาศิลปะของเราอย่างไรให้ทำเพอร์ฟอรั่มแมนส์อย่างไร และควรจะศึกษาสภาพวัฒนธรรมและข้อโต้แย้งต่างๆ ในบริบททางสังคมไทยอย่างไร ที่จะนำมาเป็นโจทย์ ขบคิดกระบวนการสร้างงาน ที่จะได้ไม่พึ่งพาการดูวิดีโองานตะวันตกมากนัก...จากคำถามและความคิดที่ไม่เคยจะตอบคำถามนั้น ทำให้ผมเชื่อว่า จะต้องใช้เวลานานมากกว่าที่เราจะประมาณได้ ในการนำวิชาเพอร์ฟอรั่มแมนส์อาร์ตเข้ามาสู่ระบบสถาบันศิลปะที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้”¹

ศิลปินอาวุโส ศิลปะแสดงสดชาวพม่า อ่องมินท์(AUNG MYINT) ได้แสดงทัศนะคติของเขาไว้ว่า “ต้องสารภาพว่าผมไม่รู้เรื่องศิลปะแสดงสดมากนัก เมื่อผมถามศิลปินบางคน ก็ไม่มีใครบอกอะไรผมได้มากนัก แต่ผมก็คิดว่าข้อไม่ได้มีความหมายอะไรมากนัก เมื่อเทียบกับสิ่งที่เราอยากแสดงออกมา นี่น่าจะสำคัญที่สุด สำหรับผม ว่าจะทำอะไร ด้วยวัตถุประสงค์อะไร แต่ก็คงบอกเป็นคำพูดไม่ได้อยู่ดี ผมได้ยิน และเรียนรู้จากศิลปินคนอื่น เกี่ยวกับเรื่อง เวลา พื้นที่ ความสมดุล ร่างกาย การแสดงออกในสภาวะแวดล้อม ภาวะทางสังคมและอารมณ์ ฯลฯ”²

โจเซฟ อึ้ง (JOSEF Ng) เขียนไว้ในบทความที่ชื่อ “เรื้อนร่างในศิลปะสื่อการแสดงสด” ว่า “ฉะนั้นศิลปะสื่อการแสดงสดจึงเป็นลักษณะของการนำเสนอ ныยะสำคัญของการแสดงออกทาง

¹ จากเอกสารประกอบการบรรยายวันที่ 12 พฤศจิกายน 2553 ณ มีเดียอาร์ตแอนด์ดีไซน์ หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² มหกรรมศิลปะสื่อแสดงสดแห่งเอเชีย : 2542

ปัญญาความเป็นปัจจุบัน ในสถานะความเป็นจริงเฉพาะ ซึ่งเป็นการทดลองกับสภาวะมิตีความเป็นไปได้ ผสมผสานกับความรู้สึกแห่งอิสรภาพ”³

แม้การศึกษาในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย และ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังไม่มีการเปิดสอนในรายวิชาศิลปะแสดงสด แต่เนื่องด้วยการได้เข้ามีส่วนร่วมในการแสดงศิลปะแสดงสดหลายครั้งในเทศกาลศิลปะแสดงสดนานาชาติ และเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ จากวิทยากรทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากการตั้งข้อสังเกต จึงเชื่อว่าศิลปะแสดงสด คือ การสังเกตสิ่งที่อยู่รอบๆตัว จนเกิดการสร้างความเข้าใจ ตนเองที่มีหัวข้อ หรือประเด็นต่างๆ ในการสร้างสรรค์ แล้วถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นผ่านการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือสื่อสารในการแสดงออก อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีแนวความคิดมารองรับ ในการแสดงอยู่เสมอ หรือศิลปินอาจมีชื่อของการแสดงสดแต่ละครั้ง และแนวความคิด พิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงถึงปรากฏการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น

การมีประสบการณ์ในการแสดงสดเป็นวิธีหนึ่ง ที่ศิลปินเก็บเกี่ยวประสบการณ์และบ่มเพาะความชำนาญต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การใช้เสียง การใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ มาร่วมด้วย จนบางครั้ง สิ่งต่างๆเหล่านั้นก็กลายเป็นรูปแบบเฉพาะบุคคลไป จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนบางครั้งอาจทำให้ศิลปินติดอยู่ในกรอบแคบๆ เฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใด เพราะความเคยชิน และความชำนาญในการสร้างสัญลักษณ์ให้ผู้ชมคล้อยตามและตีความไปตามแนวคิดที่วางไว้ของศิลปิน บางศิลปินอาจจะใจกว้าง บอกให้คนดูตีความตามใจตนเอง ร่วมเล่น ร่วมแสดง แต่สิ่งเหล่านั้นก็มักมีแนวคิดหนึ่งของศิลปินกำกับอยู่ ศิลปะแสดงสดจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ศิลปินและคนดูได้แลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปรากฏการณ์ของการแสดงที่เกิดขึ้นบ้าง บางครั้งศิลปินสื่อศิลปะแสดงสดเอง ก็ไม่สามารถคาดเดาและกะเกณฑ์ใดๆ ได้เลยเพราะความแตกต่าง ทางภูมิหลังของแต่ละคน ยกเว้นการแสดงสดในรูปแบบของศิลปินคนนั้น แสดงซ้ำๆ ใช้วัสดุเดิมๆ ประกอบการแสดง คนดูอ่านชื่อศิลปินก็อาจรู้ได้ทันทีว่าจะนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องอะไร

ข้าพเจ้าได้กำหนดให้การพายเรือและการใช้ชีวิต ตลอดเส้นทางแม่น้ำปิง ไปเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก เป็น ศิลปะแสดงสด ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2553 เริ่มต้นด้วยการนำเรือบนฝั่งลงไปแม่น้ำ พายหาขลุ่ยไปจากคนดูที่มาส่งกลุ่มใหญ่ที่ยืนดูอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิง คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำเลี้ยงปลา เพาะเห็ด เลี้ยงควาย คุดทราย ทอดแห ยิงปลา พระเณรตามวัดที่แวะอาศัย ผู้คนที่เข้ามา

³ มหกรรมศิลปะแสดงสดแห่งชาติ : 2542

หักท่าย ในขณะที่เดียวกันก็แสดงเป็นผู้ชม ธรรมชาติที่กว้างใหญ่ไพศาล วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทาง และเก็บบันทึกด้วยกล้องถ่ายภาพ

การเริ่มต้น ในเช้าที่อากาศหนาวเย็น จนหมอกลอยต่ำเหนือผิวน้ำแม่ปิง ความเป็นห่วงของภรรยา และเพื่อนฝูง ที่ตามมาส่งไม่ได้แสดงออกด้วยความเศร้า แต่ข้าพเจ้ารับรู้ได้จากความรู้สึก กำลั้งใจและคำอวยพรด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสจนทำให้ใจชื้น ดวงอาทิตย์เริ่มแย้มแสง ขณะทุกคนจ่อจ้องในการดื่มนมถั่วเหลืองร้อนๆ และปาต่องโก๋รูปจระเข้อุ่นๆ ที่จัดเตรียมมาไว้รับรอง ข้าพเจ้าไม่ลืมที่จะประกาศถึงภาระขณะเวลาสมควรว่าเป็นงานศิลปะแสดงสด ทำเรือหางแมงป่อง เป็นที่ปล่อยเรือพลาสติกสีฟ้าลงสู่แม่น้ำ เรือถูกแบกขึ้นหลังทำให้เดินค่อมด้วยน้ำหนักเรือกดทับ ทุกคนยืนมอง ไม่ได้ช่วย เพราะเข้าใจว่าสิ่งที่เห็นอยู่ตรงหน้าคือการแสดง สัมภาระต่างๆหยิบยกลงในเรือ ไม้พายค่อยๆ ดันลำเรือลอยหางออกจากท่าไม้ไผ่ มีคนส่งเสียงเชียร์เอาใจช่วยขณะเรือหมุนอยู่กลางสายน้ำปิง คนมาส่งเริ่มแยกย้าย เมื่อวางใจเมื่อข้าพเจ้านำเรือเคลื่อนไปข้างหน้าได้ตามแรงน้ำไหลส่งเบา บ้างก็นั่งตามร้านขายกาแฟที่อยู่ริมตลิ่งมีท่าน้ำรอดู ส่งเสียงให้กำลั้งใจ เรือยังหมุนและลอยชิดตลิ่ง จนบางครั้งเกยตื้นจนต้องใช้พายยันโคลน ผ่านไปหลายชั่วโมงจนไม่เห็นคนมาส่ง เรือ ค่อยๆ ลอยไปกับสายน้ำปิง ผ่านฝายหิน ฝายปูน ผัก ดบขวา และขยะ จนกว่าจะพายุคล่องก็ใช้เวลาหลายวัน

แสงอาทิตย์สาดส่องสะท้อนผิวน้ำกว้างยาวจนเจ็บแสบตาต้องสวมแว่นกันแดด อากาศร้อนอบอ้าวในตอนกลางวัน จนบางครั้งต้องจอดเรือกินข้าวและนอนพักอาศัยเงาใต้สะพานปูนใหญ่ข้ามแม่น้ำเป็นระยะให้รอดและคนข้าม ด้วยสองฝั่งน้ำแม่ปิงมีถนนขนานข้างอยู่บนตลิ่ง บางช่วงก็ถ่างออก บางช่วงก็ชิดแนบ มีชุมชนหมู่บ้านก่อสร้างเป็นแถวตามแนวแม่น้ำ มีสวนผลไม้ และที่รกร้างสลัด ลำสายน้ำแม่ปิงเป็นเขตแบ่งจากตำบลต่อตำบล อำเภอต่ออำเภอ และจังหวัดต่อจังหวัด

สองริมฝั่งแม่น้ำมีคนทำมาหากิน บ้างก็เพาะเห็ดฟางขาย อาศัยน้ำแม่ปิง แห่ฟางให้เปื่อยชุ่ม ก่อนจะนำมาตัดให้ได้ท่อนขนาดพอเหมาะเรียงเป็นแถวสลัดเชื้อเห็ดจนได้เป็นก้อนสูง ก่อนคลุมด้วยพลาสติก และรอเก็บเกี่ยวผลผลิต บ้างก็เลี้ยงปลาตะกิมในกระชัง เหล็กเป็นท่อนผูกเชื่อมต่อเป็นตาราง ตาข่ายไนล่อนสีเขียวตาห่าง ถัดตามขนาดปลา ร้อยมัดเป็นอวนบางส่วนจมใต้ผิวน้ำ บางส่วนลอยเหนือผิวน้ำขึ้นมาตามลูกลอยที่ใช้ถังน้ำมัน ไม้พาดเป็นทางเดินให้อาหาร กลิ่นเน่าเหม็นของอาหารสำเร็จรูปคละเคล้าไปกับกลิ่นปลาลอยเน่าตาย น้ำแม่ปิงตื้นเขินในบางช่วง ส่วนที่น้ำลึกน้ำใสจนเห็นตลอดทั้งความยาวของไม้พายในการหยั่งดู ผู้คนยังเลี้ยงวัว ควาย ริมน้ำตลิ่ง มีคนยิงปลา ทอดแห แม้ไม่มีปลามากนักเมื่อข้าพเจ้าถามไถ่ไต่ถาม ท่อน้ำทั้งยังส่งตรงลงมายังแม่น้ำใหญ่ทั้งจากตัวเมือง และจากหลังบ้าน ขยะลอยล่อง จนไปติดตามฝายกั้นน้ำส่งกลิ่นเหม็นคาวคลุ้ง

เรือคูทรายลอยลำกลางลำน้ำเครื่องยนต์ส่งเสียงดัง ท่อยางใหญ่พ่นน้ำคูทรายขึ้นฝั่ง บางช่วงทำให้น้ำเปลี่ยนทิศจนคลื่นพัง ต้องใช้กระสอบใส่ทรายมาทำเป็นคันนบกั้นหน้าดินเรียงเป็นแนวยาว

รูปเมฆเปลี่ยนไปตามแรงลม ภูเขาใหญ่เปลี่ยนสีตามแสงแดด เงากอไผ่สะท้อนระลอกผิวน้ำต้องลมเคลื่อนไหว หมูนกบินกลับรังฝูงใหญ่

ข้าพเจ้าอาศัยทางเดินที่หลบนอนบนตลิ่ง ใกล้วัดต่างๆ ตามชุมชนริมแม่น้ำแม่ปิง ของแต่ละวัน ความมืดปกคลุม ข้าพเจ้าจะสวดมนต์บูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก่อนฟังตัวเองในถุนอนจนเปิด กอดมีดปลายแหลมที่พกป้องกันตัว นอนฟังเสียงแมลงต่างๆ ร้องแข่งกัน สลับบางคืนของเสียงหมาเห่า หอน เสียงพระสวดบทธรรมให้คนตาย และคาราโอเกะ นักร้องชาวบ้าน ดวงไฟน้อยจากโคมพลังงานแสงอาทิตย์ปักหน้าเดินที่ รอเสียงไก่ขันบอกเช้าวันใหม่พร้อมกับหยดน้ำค้างที่เกาะผิวผ้าใบ ยอดหญ้า และการแสดงสดของวันใหม่ก็เริ่มพร้อมกับการชมการแสดงสดจากธรรมชาติ ผู้คน และอื่นๆ

ภาพประกอบที่ 2.2 ภาพศิลปะแสดงสด เรื่องเล่าแม่น้ำแม่ปิง

ภาพประกอบที่ 2.3 ภาพศิลปะแสดงสด เรื่องเล่าแม่น้ำปิง

ภาพประกอบที่ 2.4 ทิวทัศน์แม่น้ำปิง

ภาพประกอบที่ 2.5 การเลี้ยงปลาทัมทิมในกระชัง

ภาพประกอบที่ 2.6 ขยะที่ลอยมากับสายน้ำแม่ปิง

ปั้นพระพุทธรูป

การปั้นพระพุทธรูป ไม่ได้วางแผนการไว้ล่วงหน้าในการเดินทาง เกิดขึ้นเมื่อข้าพเจ้าพายเรือ และผ่านไปชุมชนและได้พักอาศัย นอนที่วัดร้างแห่งหนึ่งริมแม่น้ำปิงใน อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นระยะทางสุดท้ายที่พายเรือไปถึง ชาวบ้าน ชุมชนบ้านแพะใต้ ได้นิมนต์ พระสงฆ์มา บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างก่อนที่ข้าพเจ้าจะมาถึงได้เพียงสี่วัน ข้าพเจ้าตั้งใจจะค้างแรมเพียง คืนเดียวก่อนออกเดินทางในวันรุ่งขึ้น แต่ภาพที่ข้าพเจ้าเห็นในเช้าวันถัดมา คือ ความศรัทธาของ ชาวบ้านมาช่วยกันทำความสะอาด คัดไม้ ถางหญ้า และบางพื้นที่ อยู่ใกล้แม่น้ำปิง ซึ่งมีความลาดชันไม่สามารถไปได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มาเป็นผู้สูงอายุ ข้าพเจ้าจึงอยู่ช่วยงานก่อนหนึ่งวัน และได้ช่วยเหลือต่อเวลาออกไปอีกเกือบหนึ่งเดือน การบูรณะพระธาตุจึงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แต่วัดยังขาดพระประธานในการสวดมนต์ ข้าพเจ้าจึงอาสาการเรียน พื้นฐานประติมากรรมในระดับประปริกษญาตรี มาใช้ให้เป็นประโยชน์ และทำให้ศิลปะเข้ามามีส่วนร่วม ในชุมชน และหากปั้นและหล่อองค์พระเองก็น่าจะได้องค์พระที่ใหญ่เหมาะสมกับโบสถ์ที่ชาวบ้าน กำลังจะก่อสร้างโดยไม่ต้องใช้เงินมาก ข้าพเจ้าจึงหยุดการพายเรือไปเขียนภูมิพล และฝากเรือไว้ที่ วัดแล้ว เดินทางกลับมาเชียงใหม่ เพื่อปั้นพระพุทธรูป

กระบวนการปั้นพระพุทธรูป เริ่มจากการประชุมของคนในชุมชนเพื่อกำหนดรูปแบบ ของพระประธาน ระดมทุนทรัพย์จากผู้มีจิตศรัทธาพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าประชาสัมพันธ์ผ่าน ทางเว็บไซต์ จัดทำของผ้าป่าสามัคคี นำเงินที่ได้จากการสทบทุนซื้อวัตถุดิบ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ ต้องใช้ เช่น โฟมแผ่น โฟมเหลว กาวลาเทค ปูนปลาสเตอร์ เรซิน ไยแก้ว ทัพพี ชีรีโครน ดินน้ำมัน ขี้ผึ้ง ฝุ่นสี กระจกทราย เครื่องมือสำหรับปั้น สีน้ำมันรองพื้น สีทอง และอื่นๆ ปั้น และหล่อ องค์พระประธานเป็นไฟเบอร์กลาส พ่นทับเคลือบผิวด้วยสีน้ำมัน สีทอง ขนาดฐานกว้าง 120 เซนติเมตร สูง 159 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 90 เซนติเมตร

ผ้าป่าสามัคคีธรรม

สร้างพระประธานหน้าตัก 90 ซม.

เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สำนักสงฆ์และปฏิบัติธรรม

หมู่บ้านแพะไต้ ต.หนองล่อง

อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

สอบถามเพิ่มเติม จักรกริช ฉิมนอก 0856759981

ภาพประกอบที่ 2.7 ภาพโปสเตอร์ผ้าป่าสามัคคีธรรม

ภาพประกอบที่ 2.8 ขั้นตอนการขึ้นรูปจากดินน้ำมัน

ภาพประกอบที่ 2.9 ขั้นตอนการทำสีทอง

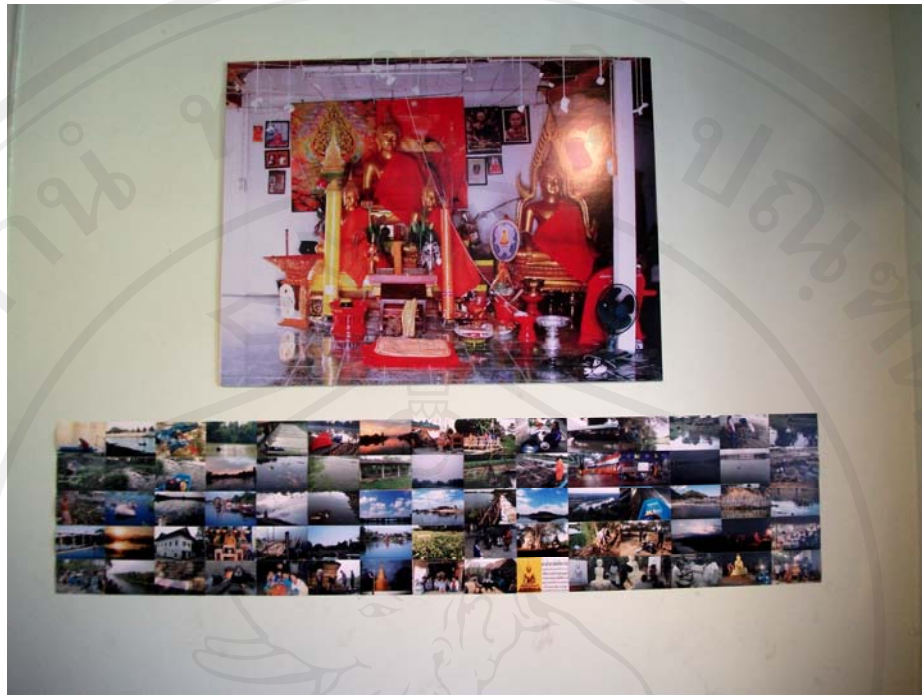
ภาพประกอบที่ 2.10 ภาพถวายพระพุทธรูป

การเตรียมการและติดตั้งการจัดแสดงผลงาน

ข้าพเจ้านำสมุดบันทึก ภาพถ่ายสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศน์ของน้ำแม่ปิง วิถีชีวิตชุมชน ภาพถ่ายบันทึกเกี่ยวกับการปั่นและหล่อ พระพุทธรูป การถวายพระประธาน ฉายาวิดิทัศน์สารคดีเรื่องเกี่ยวกับแม่น้ำปิง เรือพลาสติกที่ใช้ในเส้นทาง ฯลฯ มาใช้ด้วยกันเพื่อสร้างเป็นผลงานวิทยานิพนธ์ เรื่องเล่าแม่น้ำปิง เสนอเรื่องราวจาก ศิลปะแสดงสด การเดินทางพายเรือในน้ำแม่ปิง จังหวัดเชียงใหม่ ไปถึง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในรูปแบบ ศิลปะมัลติมีเดีย MULTIMEDIA ART บางครั้งใช้ชื่อเรียกต่าง ๆ กัน อาทิ INTERMEDIA INTERDISCIPLINARY หรือ CROSS MEDIA หมายถึงการรวมกันของสื่อที่มีความหลากหลาย (สมพร รอดบุญ. 2552) เพื่อให้ผู้ชมเกิดมโนภาพ ถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ 2.11 ภาพการจัดวางผลงานวิทยานิพนธ์ เรื่องเล่าแม่น้ำปิง

ภาพประกอบที่ 2.12 ภาพบันทึก สภาพแวดล้อมระหว่างการพายเรือในน้ำแม่ปิง

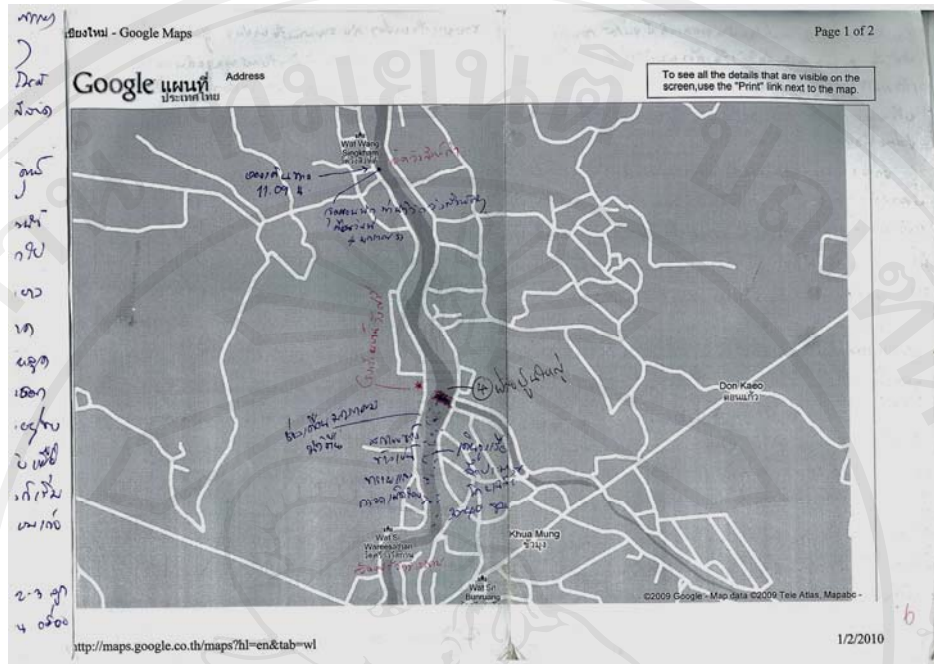
ภาพประกอบที่ 2.13 ภาพถ่ายพระพุทธรูป ประดิษฐานที่วัด และพระพุทธรูปที่ชาวบ้านมาถวาย

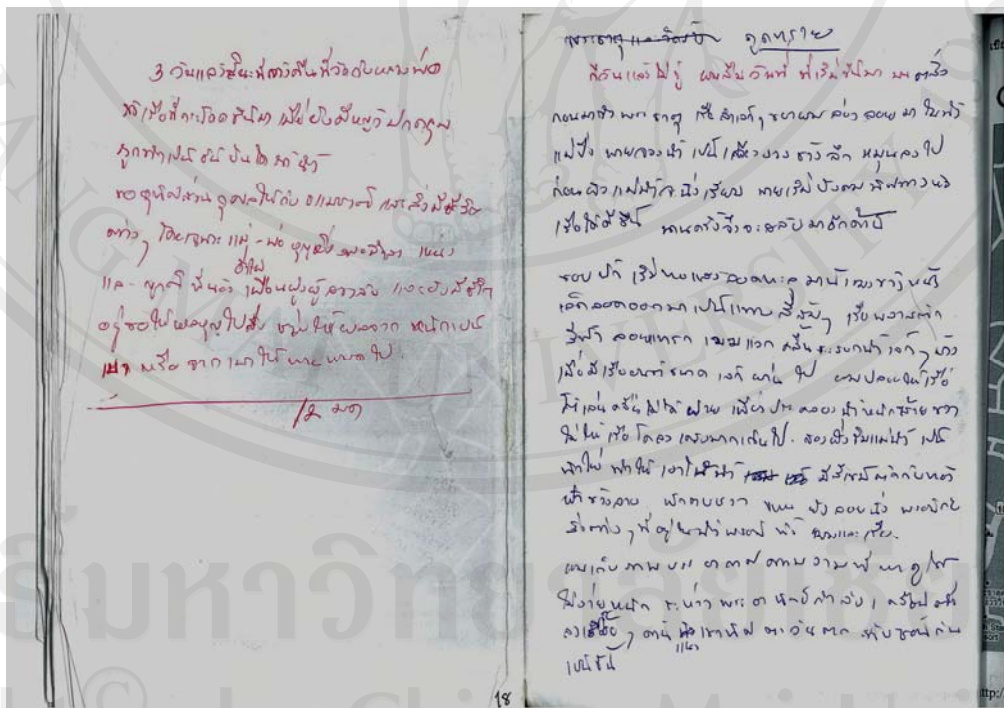
ภาพประกอบที่ 2.14 ภาพวีดิทัศน์สารคดีเรื่องเล่าเกี่ยวกับน้ำแม่ปิง

ภาพประกอบที่ 2.15 ภาพสมุดบันทึกและแผนที่การเดินทาง ผู้ชมสามารถเปิดดูและอ่านได้

ภาพประกอบที่ 2.16 ภาพแผนที่การเดินทาง เรื่องเล่าแม่ปิง

ภาพประกอบที่ 2.17 ภาพสมุดและบันทึก เรื่องเล่าแม่ปิง